

LITURGIJA SVETI SUSRET

DR. IVAN MERZ O LITURGIJSKOJ OBNOVI KOD NAS

O našem sluzi Božjemu i o njegovu doprinosu u liturgijskom pokretu kod nas postoji nekoliko knjiga, disertacija i nebrojeno rasprava i članaka. Važnije je da na ovaj 70. spomendan njegove blažene smrti pogledamo što bi Merz *sada* rekao o našoj tek upućenoj liturgijskoj obnovi. No da se vidi kako je liturgijski pokret božanski "znak vremena" bit će dobro osvrnuti se kako je uopće došlo do suvremenoga liturgijskog proljeća.

1. *Povijesni osvrt*

Srednjovjekovni vjerski i uopće praktični život bio je prožet liturgijom i iz nje poteklim pučkim pobožnostima. Polupoganski humanizam i renesansa, uz svoj kulturološki napredak, uvelike su načeli i zarazili privatni i još više javni život dotada pretežno kršćanskih naroda u Europi. Protestantizam je uz drugo bio povod i uzrok da su vjernici izgubili smisao za Crkvu, a njegovo pretjerano naglašavanje općeg, krsnog svećeništva potaklo je da je svećenstvo postalo zasebnom kastom još više nego je bilo u feudalizmu.

K tome je racionalističko tzv. prosvjetiteljstvo pogazilo mnoge zdrave vjerske tradicije u pojedincima, obitelji i javnom životu. Stanje se je sve više pogoršavalo, tako da je Merz s pravom V. odsjeku opširnog uvoda svoje disertacije dao naslov: "XVIII. je stoljeće u temelju bilo antiliturgijsko".

Spomenute svjetovne struje sa svojim moralnim zabludama i porocima nisu s vremenom nestale nego se *rafiniranije* šire koliko sa sveučilišnih katedra još više i svim mogućim medijima priopćavanja, osobito tiskom, filmom i televizijom a sada i vrlo zavodljivim internetom. K tome se u zadnjem stoljeću našega tisućljeća kao prava kuga za moral osobito mladih uvriježilo krivo shvaćeno slobodarstvo, sve veća težnja "imati" a ne "biti", potrošački i zapravo rasipnički mentalitet

na svim poljima, pretjerani permisizam (dopustljivost koja se brzo pretvara u razuzdanost). Sve to i drugo uvelike ugrožava opću kulturu a posebno vjeru i njezin *najsvetiji* dio, naše bogoštovlje i divno bogoslužje. Nacizam i komunizam sa svojim posljedicama i još uvijek žilavo masonstvo prijeti svakom narodu, obitelji i pojedincu.

Bog nikada nije zapustio svoju Crkvu i podigao je na Petrovu stolicu sv. Pija X. s Pavlovim načelom i djelovanjem: "Sve obnoviti u Kristu", što su srećom nastavili svi pape našega stoljeća. Cilj je to i *II. vatik. sabora* za koji je vrlo značajno da je u prvom čl. konst. SC uzeo za zadatak "sve više unaprijediti kršćanski život među vjernicima".

Skoro se bilo zaboravilo da je Crkva po svojoj biti Kristovo otajstveno tijelo. U njoj je sve više prevladavala vanjština i juridizam a u liturgiji kruti rubricizam. Toga se je dijela crkvenog tijela sakramentalni životni krvotok sve slabije doticao. Liturgijski život je bio stavljen kao u gips. Bogoslužje je bilo toliko petrificirano da je npr. njezin izvor i vrhunac, misna žrtva i njeno blagovanje premalo utjecalo na vjerski i pogotovo na liturgijski život vjernika. Konkretno: misnik bi zapjevao "Gloria in excelsis Deo" a narod bi gromko prihvatio: "Lijepa si lijepa, ružo Marijo"! Kler je časoslov tako malo povezivao sa životom da su se i u kanoničkim i redovničkim korovima Jutarnja (Laudes) i Matutin anticipirali popodne prije a sva četiri dnevna Časa molila su se prije ili poslije jutarnje mise.

Duh Sveti, duša Crkve, probudio je Kristovu Zaručnicu: "*U dušama je oživjela Crkva*". Ustvrdio je to filozof i vođa njemačke mladeži Romano Guardini. I naš Merz je zapravo iz oduševljenja Crkvom došao do njezine liturgije. Usput, značajna je sličnost našega sluge Božjega s tim velikanom: Merz je po krvi Njemač, liturgijski odgojen Francuz (s kasnijim njemačkim dopunjom u St. Gabrielu) i onda svojim svetačkim djelovanjem Hrvat. Guardini se rodio kao Talijan, s roditeljima je kao dječak prešao u Njemačku koju je toliko zavolio da je znao prigodimice svoje prezime pretvoriti u "Wächter - stražar". U taj je duh i jezik toliko ušao da su mu svojevremeno njemački biskupi povjerali prevođenje na njemački Psalterija koji je za Pija XII. preveden iz izvornika na latinski.

Najbolji dokaz da je liturgijski pokret od Boga dani "znak vremena" imamo upravo u nastupu sv. Pija X. Sveti je papa nastupio s uvjerenjem da su liturgijska molitva i pjevanje nenadoknadio vrelo za

bude

- insi

samo

Apos

uglav

Crkv

Krist

toga

XII.

podle

liturg

teolo:

skoro

Solin

liturg

čelu s

poset

produ

osobi

sveće

svojo

tolike

suvre

samo:

liturg

pisce

došli

"Litui

pogla

smo i

tečaju

preda

buđenje crkvenog duha i života. Njegovo geslo "Obnoviti sve u Kristu - *instaurare omnia in Christo*", uzeto od sv. Pavla, zapravo ne znači samo općenitu obnovu već zahvaća mnogo dublje u samu bit Crkve. Apostol naroda (usp. Ef 1, 10; 4, 12, 15) ima *anakefaloiasthai* - uglaviti (jer je u tom glagolu imenica *kefale* - glava). Dakle, trebalo je Crkvu posve obnoviti životom same Glave-Krista da jače zaživi i živi od Krista. Da je Crkva Kristovo otajstveno tijelo a liturgija nutarnji život toga tijela i da je to dvoje bitno povezano vidi se iz činjenice što je Pio XII. god. 1943. objavio encikliku o Kristovu otajstvenom tijelu kao podlogu za svoju encikliku o liturgiji god. 1947. "*Mediator Dei*".

S tim je papama i s nekim biskupima *crkvena hijerarhija* uzela liturgijski pokret u svoje ruke, ali on je nastao ranije. Koncem 18. st. teolozi (Möhler, Scheeben) se sve više okreću svetim Ocima, osobito skoro zaboravljenim istočnima; arheološka istraživanja u Rimu i našem Solinu (De Rossi, Bulić) pobuđuju sve veće zanimanje za tako bujan liturgijski život starih kršćana; filozofska i teološka neoskolastika na čelu s papom Lavom XIII. i s vrhuncem za kard. Merciera. To je sve, i posebno još kod protestanata jaki biblijski pokret, malo po malo produbljavalo teološko učenje i predavanje te još štošta drugo, a osobito Duh Sveti darovao je benediktincima i onda čitavoj Crkvi svećenika, zatim monaha i opata Dom Prospera Guérangera. On je svojom opatijom Solesmes i kasnije preko Beuronske kongregacije toliko zaslužan da Pio XII. u enciklici *Mediator Dei* priznaje kako je suvremena liturgijska obnova pokrenuta u nekim benediktinskim samostanima. Za nas je važno da Merz u svojoj disertaciji o utjecaju liturgije na francuske pisce navodi Guérangera preko 30 puta, a čuvene pisce Chateaubriada i Huysmana malo više od toga broja. *Tako smo došli do Merza* o kojem je fra Jure Radić u vrlo potankoj disertaciji "Liturgijska obnova u Hrvatskoj" (Makarska 1966) napisao posebno poglavlje od 20 stranica pod naslovom "Apostol liturgijske obnove".

2. Što bi sada Merz rekao o liturgijskoj obnovi kod nas

Bog mi je udijelio sreću da sam jedan od rijetkih još živućih što smo ljeti 1925. na otočiću Krapnju prisustvovali dačkom orlovskom tečaju kojemu je sluga Božji bio duša. Slušao sam neka druga njegova predavanja, bio sam član "Orla" od 1923; pročitao sam mnogo toga

što je Merz napisao i što je kasnije o njemu do danas napisano. Na temelju toga, nakon što dva kompetentnija nisu prihvatila ovaj posao, usudujem se s Božjom pomoću u "slobodi govora" (NZ za taj izražaj 31 put ima kovanicu *parresia*, od *pan-resis*, slobodan govor, npr. 1 Sol 2,2) posve dobronamjerno iznijeti neke (pre)poruke i opomene sadašnjem stanju liturgijske obnove kod nas. Merz je u svoj svojoj nenamještenoj poniznosti sebe smatrao "ispravljačem" Katoličke akcije Pija XI. kod nas, i neka izmoli da sve što slijedi bude izneseno u njegovu duhu i da bi se s ovim više ili manje složio.

1. Vođa bi orlovske mladeži sada svoje križare neprestano podsjećao neka stalno budu svjesni da u njihovu geslu *E spaja Ž i A*. Bit će toliko Merčevi križari koliko budu poput njega živjeli od presvete Euharistije. Za nju nam se spremati i nju proživljavati svagdanjim, najradije skrivenim žrtvicama koje promiču naše hranjenje Euharistijom da od nje dobivaju svu snagu. I križarski apostolat na bilo kojem polju treba izvršavati s nasljedovanjem Merčeva euharistijskog i uopće liturgijskog života. Neka nitko ne zaboravi Merčevu predsmrtnu izjavu: "Lako je svaki dan primati svetu pričest i gostiti se Gospodinom. Oh, kako je čovjeku trpko kad mora da grize i jede tvrdo drvo svetoga križa!"

2. Isto tako je važno za takav se život po mogućnosti *pričešćivati kod svake mise* u kojoj se sudjeluje i onda strpljivo podnositi nevolje što nam ih donose prilike dobi i vremena, u čemu je Merz bio junak. Sjećam se orlovskog sleta u Postirama na Braču god. 1927. Sluga Božji je bio na oporavku u Hvaru pa je vruće kolovoške nedjelje došao parobrodom i po putu radosno razgovarao. Valjda su se neki od njih ujutro rano pričestili a on se sam pobožno i neupadno pričestio kod te sletske svečane Mise. Tada je za pričest bila obveza ostati na tašte. Uz to je jamačno htio pokazati da se pričest shvaća kao integralni dio misne žrtve, a ne da se ona prima prije ili poslije mise kako se onda najviše činilo.

3. Pričešćivanje kod svake svete mise u kojoj sudjeluju križarima će najviše pomoći zajednička *mjesečna sveta ispovijed*. Neka ta bude dobro pripremljena i obavljena kao pokorničko bogoslužje. Iskustvo i inače pokazuje da je mnogo prikladnije i uspješnije ako se to bogoslužje obavlja s manjim skupinama po staležu ili uzrastu. Koristilo bi ga možda i uvesti npr. svakog sata kad u katedralama, svetištima

nekir
pomi

pripr
manj
Merz
biblij
ću se
poslij
Misal
bolje

najčv
sveta
hrvats
mladi
i ti" č
provc
naraš
od ne
druže
(alkoh
da se
drugi
pod v

uz to
redovi
riječu
redovi
dužno
Merz
obnov
nam j
čistim
prvih
da ju j

nekim crkvama mnogi čekaju da dođu na red za sam sakrament pomirenja.

4. Do nove je reforme u Misalu barem za svećenike bila tiskana *priprava i zahvala za svetu Misu*. Sada imamo nakon pričesti više ili manje dugu stanku koja se obavlja barem kad je mnogo pričesnika. Merz bi bio oduševljen ako bi barem mladi poslije pričesti zapjevali biblijski hvalospjev stvorenja Bogu triju mladića u Babilonu. Do smrti ću se sjećati kako ga je na krapanjskom tečaju Merz svakog dana poslije zajedničke pričesti svima recitirao iz svoga latinsko-francuskog Misala što ga je rado i preko dana nosio pod pazuhom. Bit će da je bolje svoj hvalospjev stvorenjima pjevao samo asiški Poverello.

5. Merčev sve dublji sakramentalni i uopće liturgijski život bio je najčvršća podloga i sve bujniji izvor njegovih kreposnih i, može se reći, svetačkih nastojanja. Ta su se nužno pretvarala u veliku brigu za hrvatsku mladež, osobito u borbi za *krepost čistoće*. Sada bi on još više mladima preporučio da - ako im se njegove brošure "*Ti i ona*" i "*Ona i ti*" čine previše zahtjevnima - svim svojim bićem prihvate i u život provode očinsku poslanicu kard. Kuharića "*Kako je lijep čist naraštaj*". Ona će ih - uz sakramente i molitvu majci Mariji - sačuvati od neodgovornih postupaka sa sobom i sada u tako pomiješanom druženju muških i ženskih, a onda i od drugih ubitačnih poroka (alkohola droge i dr.). Merz bi i u naše doba tražio od svakog mladića da se drži načela: bilo kojoj djevojci pristupaj tako kako hoćeš da drugi pristupa tvojoj sestri. U toj su ozbiljnosti predvodile "orlice" pod vodstvom Marice Stanković koju je Merz za to odgojio.

6. Sluga Božji je 8. 12. 1923. položio doživotni zavjet čistoće i uz to se odlikovao skromnim i siromašnim načinom života. Sada bi redovnicama i još više redovnicima svojim primjerom a prigodimice i riječju spominjao da o *kreposnom siromaštvu* osoba, kuće i provincije redovito ovisi održavanje svih zavjeta, i ujedno kako im je staleška dužnost da primjer evanđeoskog siromaštva pružaju ostalim vjernicima. Merz bi se zacijelo čudio ponekoj nošnji, novoj ili pretjerano obnovljenoj redovničkoj kući Bogu posvećenih osoba. Kao Merz tu nam je svima vođa i uzor sluga Božji kard. Alojzije Stepinac svojim čistim i siromašnim životom. Ne zaboravimo da je on bio jedan od prvih članova "Orla", da je dobro poznao Merčevu "*Zlatnu knjigu*" i da ju je navodio. Velike li odgovornosti svih nas što nam je Bog poslao

ta dva duhovna velikana i, nadamo se, skoro blaženika! Mnogo veći narodi nisu imali takva biskupa i još rjeđe takva vjernika u svijetu. Usput rečeno: premalo se svi zanimamo, premalo molimo i radimo za Merčevu beatifikaciju koja je u nekom smislu važnija od drugih jer su uzori iz laikata mnogo rjeđi i k tome potrebniji za daleko veći broj svjetovnih vjernika.

7. Kad je Merz zbog zdravlja boravio u Hvaru zanimao se je koliko za vjersko stanje mladeži toliko i za liturgijske prednosti naših otoka i priobalja. Kako je njih preporučivao tako bi se bio radovao malom tjedniku "Život s Crkvom", kojega je i nadbiskup koadjutor Stepinac odmah srdačno pozdravio i posebnim pismom preporučio svim vjernicima (v. br. 4). Sada bi Merz svima isticao važnost *Jutarnje* i *Večernje*. Sam je vrlo cijenio časoslov, na prevođenje njegovih divnih himana poticao je M. Pavelića; sam je išao i druge iz Zagreba vodio da mole časoslov u sada nažalost napušteni samostan trapista u nedalekom Rajhenburgu. Kad je novi časoslov sada skraćen i ujedno obogaćen, Merz bi poslije koncila jamačno molio barem jedan njegov dio. Zato bi preporučivao i svećenicima a pogotovo redovnicima da mole sva tri časa, kad nisu zauzeti pastoralnim poslom. U početku su im bila propisana sva tri dnevna časa koji za nekoliko minuta tako lijepo prekidaju i posvećuju sav dnevni rad. Merz bi sa Chautardom ponavljao da je prislan liturgijski život "duha apostolskog djelovanja" i da barem redovnici trebaju više moliti dok se drugi trude svima pribaviti potrebno za život. Sluga bi Božji bio oduševljen svim dokumentima II. vatikanskog sabora a posebno bi ponavljao tvrdnju čl. 10 konst. SC: "Liturgija je vrhunac kojemu teži djelatnost Crkve" i ujedno je izvor iz kojega potječe sva njezina snaga." Jamačno bi tu tvrdnju često isticao i tražio njezinu provedbu u praksi. Na to bi po svom običaju prema potrebi upozoravao i hijerarhiju a posebno svećenike i redovnike.

8. Kao za mladiće i djevojke Merz se uvelike zanimao i za *novu obitelj*. Sada bi im preporučivao što užu povezanost s Crkvom. Te su dvije družbe, obitelj i Crkva, u milijardi svih mogućih društava po svijetu, jedine koje je Bog izravno samustanovio (usp. Post 1,28; Mt 16,18). Sluga bi Božji izrazio želju da se u obitelji zajednički moliti kako je on to uspio u svojoj koja prije njega nije molila. Nastojao bi da se u svakoj mladoj obitelji, uz *Bibliju* i *Katekizam katoličke Crkve*, sada nađe i nova knjiga "*Blagoslovi*". Iz nje se vidi kako je svim vjernicima

dano
svoje
sadrž
liturg
milos

uredl
isto t
Zato
koja
dosta
ima s
izade
spom
prijev
Ne sr
je hi
spom

dako
nered
sam
suslav
molit
osjeć
kard.
se mo
mitin;
znaka
za sv
Euhar

zgraž
prisut
njega
najsvo
vidim

dano da mogu dvadesetak blagoslova, bez ičije dozvole, sami obaviti u svojoj obitelji. Ti su blagoslovi bogati biblijskim i molitvenim sadržajem koji dobro protumačen može mnogo doprinijeti za unošenje liturgije u konkretan život i obratno taj posvećivati i obdarivati milostima koje su im tako potrebite.

9. Svećenicima bi Merz savjetovao da više puta zavire u *Opću uredbu Misala*, osobito u njezine teološke i misterijske napomene, a isto tako i u prebogate *Prethodne ili opće napomene* svih sakramenata. Zato bi bilo potrebno da se sve te upute tiskaju u posebnoj knjižici koja bi bila svima na dohvatu ruke. Isto vrijedi i za premalo poznatu i dosta zanemarenu *Opću uredbu liturgije časova* koja samo o psalmima ima sedam vrlo poučnih stranica. Poželjno je da ta potrebita knjižica izađe što prije. Ali odmah bi svi misnici trebali u zagovorno spominjanje III. Euh. molitve nakon pretvorbe unijeti u hrvatskom prijevodu na žalost ispuštenu riječ *omni* (populo)" (v. *Misal* str. 930). Ne smije se ispuštati izričaj "*sa svim narodom*" jer sada izgleda kao da je hijerarhija jedno a Božji narod nešto drugo. Ovo je par puta spomenuto u "Službi Božjoj" ali se čini da je malo tko popravio.

10. Merz bi se vrlo razveselio 4. broju dobro uređivana "*Vjesnika dakovačke biskupije*". U njemu stručnjaci upozoravaju i na nekoliko nereda u našoj liturgijskoj praksi. U vezi s *koncelebriranim misama* sam biskup M. Srakić tu piše: "Na jednom su biskupskom ređenju suslavitelji, kojih je bilo popriličan broj, izgovarali riječi Euharistijske molitve i pretvorbe kao "rulja" u Muci Isusovoj. Bio je to stravičan osjećaj i doživljaj." Ovdje možemo nadodati ono što je 29. 11. 1993. kard. Kuharić pisao malom liturgijskom skupu na Čokovcu: "Na TV se moglo vidjeti jednu brojnu koncelebraciju u dvorani kao na nekom mitingu; sudionici su sjedili na stolicama mnogi bez ikakva liturgijskog znaka, a neki s nekakvim ručnicima oko vrata. Što se više gubi osjećaj za sveto, to se više najsvetije banalizira. Dolazimo do toga da se Euharistija sve manje poštuje. Ili se vjera gubi?"

11. Ima nešto još mnogo gore, na što bi se naš sluga Božji skoro zgražao. U spomenutom pismu kard. Kuharić piše: "Euharistija je živa prisutnost Uskrsnuloga. Žrtva i gozba su najsvetiji dar Crkvi da od njega živi, ali pričest je sakrament živih! Postoji opasnost da se taj najsvetiji sakrament banalizira do običnog kruha kada tu i tamo vidimo kako se Euharistija dijeli, kako se prima. Ne odgaja se dovoljno

euharistijska vjera a ni savjest da je to sakrament koji se prima čistom savješću, *bez teškoga grijeha* na duši. Znamo da ima u Crkvi pojava da svi idu na pričest jednostavno zato jer grijeha nema." Trebalo bi barem u većim gradovima više puta govoriti da rastavljeni i ponovno civilno vjenčani ne mogu pristupiti svetoj pričesti. U našim selima se međusobno bolje poznavaju pa se valjda to ne događa.

12. Našega bi slugu Božjega posebno oduševilo sve veće sudjelovanje vjernika kod misne žrtve i njezina blagovanja. No kod ovoga smo još daleko da bude kakvo bi trebalo biti to sudjelovanje sa strane osobito muških i u prvom redu mladeži koja je kod mise tako malo prisutna nakon primljene svete potvrde. On bi barem manjim grupama preporučivao da se što više uvodi *pričešćivanje pod objema prilikama* ne samo jer je to biblijski utemeljeno već i Misal (usp. OURM 240) kaže da je tako pričešćivanje obilniji i znakovitiji oblik kojim se s misnom žrtvom obiju prilika povezuje i naš svagdanji život sve žrtve dotičnoga dana. Omogućimo da se na svakom pričesniku ostvari zaziv iz litanija predragocjene Krvi Kristove (odobrenih i preporučenih od Ivana XXIII): "Krv Kristova, u Euharistiji okrepi i čišćenje duša, spasi nas!" Usto imajmo uvijek na pameti utješnu riječ što je čujemo kod svake posvete vina da se to slavi "na otpuštenje grijeha" (usp. Mt 26, 28).

13. Ako postoje praktični razlozi da se pričest pod objema prilikama teže uvodi u velike zajednice, oni svakako potiču da se pričesnici svakog dana *pričešćuju hostijama što se posvećuju u misnoj žrtvi u kojoj upravo sudjeluju*. Tako je bilo od početka i kroz duga stoljeća, na što se poziva kada to preporučuje Pio XII u enciklici o liturgiji. Vrlo je važno sakramente i uopće sve obrede povezivati sa svojim svagdanjim dužnostima i žrtvama. Posaborska nam je Crkva u potrebu stavila pred oči kad nam novi *Katekizam* ima raspored - ne kao što je bilo o vjerskim istinama, zapovijedima i onda o sakramentima - sakramente u sredini knjige jer samo pomoću sakramenata možemo vjerske istine prihvaćati i sve dužnosti ispunjavati. I u tome nam je Merz uzor, samo se sjetimo njegove pričesti na spomenutom orlovskom sletu. Od njega poučeni je naš svjetovnjak god. 1932 zapisao: "Ako naše žrtve imaju neku vrijednost, ako su zaslužne, to je samo u koliko ih združimo s Isusovom žrtvom na križu te s njegovom našom na oltaru." Stoga bi trebalo posvuda prestati posvećivati pun ciborij za petnaest i možda više dana. Mučno je bilo vidjeti u jednoj

veliko
kao k
crkve
pričest
kada s
koji k

umjetr
da je
obnova
Zašto
podiza
utorak
koji će
primje
posebn
obdrža
"Pomo
praviln
obred u

1

druge
Guéran
u obitel
trebalo
čitanja
kuće a
važno
promjen
vjernici
manje s

1

Sakram
njemu s
ostavio
sada na
osobito

velikoj zagrebačkoj crkvi gdje se sveta misa zimi slavila u pokrajnjoj kao kapeli iz koje je misnik nakon svoje pričesti otišao preko cijele crkve na drugu stranu gdje je iz svetohraništa donio veliki ciborij i pričestio desetak vjernica a zatim ga opet vratio u svetohranište. U doba kada se toliko žuri, u takvu se postupku uz drugo gubi i par minuta koji k tome vrlo rastresuju. Ne dijelimo ono što je Bog združio!

14. Dok se je sluga Božji s velikim zanosom divio vjerskom i umjetničkom bogatstvu u ono doba neobnovljene liturgije, neki se tuže da je misa uvijek ista. Glavni dijelovi, jer su bitni, i moraju biti ali obnova uvelike uvodi *raznolike mogućnosti* koje se slabo iskorištavaju. Zašto se npr. ne bi vjernike koji su svagdan nazočni naučilo da nakon podizanja u ponedjeljak i četvrtak odgovore prvi predloženi usklik, u utorak i petak drugi a u srijedu i subotu treći usklik? Time što bi pazili koji će zaziv uzeti prekinuli bi svoju eventualnu rastresenost. Još dva primjera: koliko se čuju i shvaćaju tako skrbno svakog dana izabrana posebna Ulazna i Pričesna pjesma? U svakoj bi se misi trebala obdržavati preporučena šutnja (prije kajanja, nakon poziva "Pomolimo se", poslije nagovora i osobito poslije pričesti). To su pravilne stanke koje mogu mnogo koristiti, a ne svojevrijedno u misni obred uvoditi razne obrasce koji se preporučuju ali ne u samoj misi.

15. Sve to je u vezi sa *slavljenjem nedjelje* na koju je Merz sebe i druge nastojao pripravljeti. I u svojoj disertaciji spominje veliko Guérangerovo djelo "*Liturgijska godina*" koja je bila vrlo udomaćena i u obitelji Martin, sv. Terezije Djeteta Isusa. Zato bi po našim obiteljima trebalo pripravljati na nedjeljni misni obrazac a osobito na njegova čitanja što sve imamo u mjesečniku "*Živo vrelo*". Taj treba čitati kod kuće a ne ga za vrijeme mise okretati i njim se rastresati. Isto tako je važno vjernike upozoravati na tako bogate ali vrlo zgusnute promjenjive misne molitve (Zbornu, Darovnu i Pričesnu) na koje vjernici daju svoj pristanak s *Amen* a u velikoj većini ih ne čuju i još manje shvaćaju na što su pristali i izrazili svoj pristanak.

16. Ako tko, Merz je bio zaista euharistijska duša i presveti je Sakramentat ne samo prikazivao i primao nego ga i uvelike štovao i njemu se klanjao. Vrijedi to osobito za *Veliki četvrtak* kad nam je Isus ostavio sama sebe "*dok on ne dođe*" (1 Kor 11,26). Zato je čudno što sada na taj veliki dan u mnogim crkvama ima tako malo pričesti, osobito muških, a još je čudnije da se počelo mnogo više njih

pričešćivati na Veliki petak što je prije bilo dopušteno samo predvodniku posebnog obreda i umirućima. Isto tako nije pravilno da se već na Veliki četvrtak prije ponoći toliko govori i pjeva o mučnim smrti Isusovoj i o njegovu križu. Na Veliki četvrtak, kada je u mnogim mjestima prisutno više misnika suslavitelja, ako kada, bilo bi prikladno da se na dan ustanovljenja presvete Euharistije ona dijeli pod objema prilikama, kako ju je i Isus podijelio riječima: "Uzmite i jedite... Uzmite i pijte...".

17. Suvremena liturgijska obnova službeno je započela godinu 1951. obnovljenim *Vazmenim bdjenjem*, za koje je preporučeno da se obavlja tako te prva vazmena Misa bude o ponoći. Čudno je i žalostno bilo kad se je kroz toliko zadnjih stoljeća u subotu prije podne molilo i pjevalo uskrsnoj svijeći i noći a vani je sjalo proljetno sunce. U nekim krajevima uvedena vrlo svečana uskrsna euharistijska procesija koja ima svoje značenje ali nikako ne može nadomjestiti sve ono što nam pruža Vazmeno bdjenje sa svim svojim tekstovima i simbolima. Za Božićnu ponoćku je toliko i pretjeranog zanimanja i bučnog sudjelovanja oko crkve, a za Uskrsno bdjenje, "majku svih bdjenja" (sv. Augustin) skoro se izgubio pravi osjećaj, dotično tako se teško uvodi i ustrajno slavi u noći. Ima kod nas i gradova s desetak crkava a ni u jednoj se ne obavlja Vazmeno bdjenje kako ga Crkva s razlogom uvelike preporučuje. Gubimo smisao za liturgijsku znakovitost a bez njezina shvaćanja liturgija ostaje čisto mrtvo slovo a možda i dosadan obred.

18. Sluga Božji je u savjesti bio vrlo tankočutan. Kako i treba ljubio je također i javnoga grješnika ali je uvelike oduravao svaki grijeh, pogotovo javni jer taj djeluje razorno. Stoga bi se bez sumnje čudio *civilnim vjeroučiteljima* koji kod nas, kažu, u ne malom broju ne prisustvuju svake nedjelje svetoj misi. Takvima bi on preporučio da promijene predmet poučavanja jer vjeronauk nije matematika bez konkretnog utjecaja na život. Mladima često malo koristi govoriti o vjerskim dužnostima kada to čine i oni koji ih savjesno vrše. Nešto im preporučivati a sam ne vršiti je očito kontraproduktivno. Tu je i velika odgovornost onih koji takvim vjeroučiteljima produžuju "kanonsko poslanje" za njihovu vrlo odgovornu službu.

19. Merz bi se bez sumnje uvelike oduševljavao svim što nam je Crkva za sudjelovanje kod mise i uopće kod liturgije omogućila i što

toliko preporučuje a katkada traži. Poznato je da je skromni sluga Božji želio po mogućnosti biti što bliže oltaru na kojem se slavila sveta Misa. Stoga bi jamačno pozdravio i uvođenje *stalnih đakona* a možda bi i sam molio da to bude. Što bi on rekao sada kad kod nas još uvijek nemamo ni jednoga stalnog đakona? Da li shvaćamo njihovu važnost koliko za liturgijsko služenje toliko za njihovo socijalno-karitativno, vjeroučiteljsko i uopće pastoralno djelovanje (za posjete kućama, za pouku zaručnicima i mladim obiteljima, za obavljanje vjenčanja i sprovoda)? Sve se više s pravom ističe socijalni nauk Crkve i, što je još važnije, njegovo prakticiranje; zašto onda uskratiti sakramentalne milosti onima koji bi tome posvetili svoj život ili barem velik dio svoga dnevnoga rada? Uz to se kod nas zna dogoditi da đakon ili više njih bude u svečanoj povorci, ali u Misi ne više što je samo njima pridržano ili im se to dopušta djelomično. Zaboravlja se na izričit propis čl. 38 konst. SC da svatko treba obavljati sve ono što na njega spada.

20. Merčeva je fina, za sve dobro i lijepo otvorena duša uživala u prirodi i svim njezinim krasotama, što je dolazilo do izražaja osobito kad je u prvom svjetskom ratu predvodio alpince. No daleko je više on cijenio sve što je nadnaravno, posebno ako je u neposrednoj vezi s liturgijom. S tog stanovišta naš bi se Merz jamačno radovao što je Crkva kod nas i sa svojim obredima dobila pravo javnosti. Isto tako bi pazio da ti obredi, posebno sveta misa, budu također i u *javnosti središte i vrhunac* bilo kojega vanjskoga slavlja a ne tek ukrasni dodatak koji se lako može pretvoriti u stranačke svrhe. Izgleda da u tom pogledu idemo na bolje ali treba na to budno paziti da to svatko provodi u praksi.

21. U vezi s prisnošću, kojom se sluga Božji u svemu odlikovao, neka bude dopušteno izraziti molbu našim biskupima da po mogućnosti dopuste, barem fakultativno, nadodati kod krštenja *pomazanje svetim katekumenskim uljem*. Ovo se zove po njihovu imenu i posebno se posvećuje s drugim svetim uljima. Sada krstitelj djecu dva puta maže svetom krizmom (na krštenju i obično biskup kod svete potvrde). Katekumensko ulje ne samo da postoji od pradavnine već ima i svoje značajno borilačko i asketsko-mističko značenje. Toliko, da su u početku kod krštenja tim uljem mazali čitavo tijelo. Kod nas ni čelo.

22. Merčev estetski i liturgijski osjećaj po svoj prilici bi ga potaknuo da predloži što bi se dalo usavršiti pa bi valjda iznio i slijedeće. Dosta čudno izgleda kad u Misi *biskup ima homiliju* samo s

mitrom (koja je rekvizit Staroga zavjeta) i ponajčešće je govori ne s ambona već s nekakva pulta koji uz to zna biti previše sa strane. Tako nastupa bilo koji čitač i nerijetko slabo pripravljeno dijete, dotično još češće djevojčica. Za natpastira i učitelja je istaknuti početak prezbiterija s *pastirskim štapom* da stojeći dostojanstveno, a možda i sjedeći govori ili čita, kako je bio običaj u prvim vjekovima. Onda bi bila jasnija kakva je njegova uloga da predsjedava i predvodi dotičnu liturgijsku zajednicu u svemu a posebno u slavljenu i istinskom doživljavanju svetoga bogoslužja. U svojoj brizi za napredak Merz bi se uz osobno usavršavanje u liturgiji trudio da je i drugi što bolje upoznaju, izvode i zavole.

23. Skoro sve gornje točke ovise o vrlo važnom 16. broju konst. SC: "Neka se u sjemeništima i redovničkim zavodima predmet svete liturgije ubroji među potrebne i važnije predmete, a na teološkim fakultetima među glavne; neka se predaje koliko pod teološkim povijesnim, toliko i pod duhovnim, pastoralnim i pravnim vidikom. K tome neka učitelj drugih predmeta a posebno dogmatike, Svetog pisma, duhovnog bogoslovlja i pastoralke nastoje, prema nutarnjim zahtjevima koji su svojstveni svakom pojedinom predmetu tako obrađivati Kristovo otajstvo i povijest spasenja da se pokaže veza tih predmeta s liturgijom i jedinstvo svećeničkog odgoja." Ne znam kako se po našim *sjemeništima i učilištima* provodi ta važna odredba i tko to nadzire. Za uzor može svima profesorima poslužiti velika Schmausova "*Dogmatika*" prožeta liturgijskim duhom i puna navoda iz raznih liturgijskih obreda. Liturgijska obnova ići će u tako potrebito produbljevanje, prakticiranje i pobožno slavljenje liturgije koliko se konkretno i ustrajno bude vršila ta saborska naredba. Bez toga ići ćemo u sve veću vanjštinu, što vrijedi ne samo za sjemništa već i za muške i ženske novicijate.

24. Merz se isticao i u propagiranju *grgurskog pjevanja* o kojem je dosta i pisao. Odvažno je branio franjevce na Kaptolu kad su im neki zamjerali što hrvatsko pučko pjevanje djelomice zamjenjuju koralnim. Za to se pjevanje Merz oduševio ne samo kod francuskih benedik-tinaca koji su ga iz starih rukopisa znanstveno i praktično obnovili. Merz bi barem od mladih koji ga žele slijediti tražio da se to nipošto monotono pjevanje gaji kod nas. Mi u tome na priobaljuju otocima imamo predaju kao malo tko na svijetu; nemaju je ni Talijani s druge strane Jadrana. Hoćemo li posve izgubiti to veliko vjersko i narodno blago? Osim toga bi Merz s Crkvom tražio da za sve češće

me
Pat

žarl

on i

tom

Sma

čud

prec

ushi

njih

hod

daj

Gos

Euh

prev

skor

traži

pron

posv

Mis

osot

prav

stanj

neke

njeg

naše

odgo

Merz

prop

druga

naš s

što j

više

međunarodne skupove barem mladi nauče latinski pjevati *Credo* i *Pater noster*.

25. Kao zadnje ali nikako posljednje valja spomenuti i Merčevu žarku pobožnost prema presvetoj Bogorodici Mariji. Poznato je da je on i ulicama išao s rukom u džepu prebirući zrna krunice. Mnogo je u tom pogledu sam pridobio kad je dva puta posjetio lurdsko svetište. Smatrao se je apostolom apologetske važnosti lurdskih ukazanja i čudesu. Sa skioptikonskim slikama održao je vrlo mnogo zanosnih predavanja. Tko ga je jedanput slušao nikada neće zaboraviti kojim je ushitom sluga Božji ponavljao zazive lurdskih bolesnika dok je mimo njih išla procesija sa Presvetim i blagoslivljala svakog bolesnog hodočasnika koji su klicali: "Gospodine, daj da prohodam! Gospodine daj da vidim! Gospodine daj da ozdravim!" ... U pobožnosti blaženoj Gospi Merz je posebno povezivao Marijino štovanje s presvetom Euharistijom. S tog bi stanovišta zazirao i odvrćao od sadašnje prevelike usmjerenosti nekih prema tobožnjim Gospinim ukazanjima i skoro banalnim njezinim mjesečnim porukama. Merz bi s liturgijom tražio da Božjoj i našoj Majci ide ono štovanje kako ga dopušta i promiče sveta majka Crkva. U tom bi pogledu Merz uvelike želio da se posvuda subotom kroz godinu, a u Marijinim svetištima još češće slavi Misa iz nove "Zbirke Misa Bl. Dj. Marije" (Zagreb 1988). U njoj je, osobito u uvodnim napomenama i vrlo obogaćenim Predslovljima pravi nauk o Gospinom štovanju.

* * *

Moglo bi se navesti još dosta preporuka i opomena u vezi sa stanjem liturgijske obnove kod nas. Neka nas barem ove, posebno neke, potiču da shvatimo što nam je misliti i raditi u Merčevu duhu i po njegovu primjeru na tom polju. Radi se o onome što je Crkvi bitno, o našem liturgijskom životu.

S molbom za ovo priopćenje spojeno je bilo i traženje da se odgovori na dva pitanja. Na prvo se usuđujem odgovoriti: Ako se Merzu ima što prigovoriti s koje druge strane (npr. u načinu propagiranja "čiste" Katoličke akcije, za koji je više odgovorna jedna druga, Merzu bliska ličnost) sa stanovišta liturgije i liturgijske obnove naš sluga Božji zaslužuje samo pohvalu. To osobito vrijedi zbog toga što je iz svoga početnog estetskog i literarnog zanosa liturgijom sve više uviđao i provodio svetu liturgiju u svojem mukotrpnom životu i

apostolskom djelovanju. Već spomenuti naš svjetovnjak pročitavši životopis dr. Ivana Merza napisao je: "Velika je bila njegova čežnja za lijepom književnošću kroz njegove đачke dane. Ta je želja s vremenom postajala pretjeranom dok napokon razboritost njegovih zrelijih godina ne dovede tu želju na umjeren stepen." Time je ujedno odgovoreno i na drugo pitanje, da li se može reći da je Merz preteča Sabora: Merz je preteča - a može se reći na neki način i apostol Drugoga vatikanskog sabora. Tu činjenicu na svoj način potvrđuje i kard. Kuharić na kraju svoga predgovora francuskom izdanju Merčeve disertacije: "Možemo, dakle, smatrati da je on bio apostol liturgijske obnove dosta prije Drugoga vatikanskog sabora."

U danima smo priprave na svetkovinu Duhova. Ne zaboravimo da su se prvi Duhovi zbili zacijelo u kući gdje je Isus sa svojim slavio Posljednju večeru. I zajednički je sastanak apostola s majkom Marijom održan u jednodušnoj i postojanoj molitvi. Bez molitve su sva vijećanja i pothvati uzaludni. Tim je svetoduhovskim skupom ukazano da uz što bolju osobnu molitvu treba gajiti i zajedničku a to znači čitavu liturgiju svete Majke Crkve. Bez dubljeg liturgijskog života, uzalud bismo čekali nove Duhove, Crkvi tako potrebite. Duh Sveti je došao u svoju Crkvu i ostao s njom a katkada u njoj obnavlja svoj poseban dolazak kao što je učinio i liturgijskom obnovom. Svaki takav "znak vremena" nije trenutačan nego znači prolaženje za koje se treba što dublje i trajnije zalagati. Nekako kao što u nama i kad nestaju euharistijske prilike ostaje sakramentalna milost i želi nas jačati i voditi do nove svete pričesti. Svako takvo trajanje ovisi o nama.

Zaključio bih značajnom činjenicom. Zadnja su četiri nadbiskupa naše najveće i vodeće nadbiskupije imala za geslo redom tri temeljne, bogoslovne kreposti. Neka sada, uz kard. Stepinca, i Merz's neba vodi i prati nasljednika te dične četvorice da bi što bolje uspio povjerene pridobiti za liturgijski i uopće vjerski život, a osobito po žrtvi i hrani koja nam je dana "za život svijeta" (Iv 6,15). U našim prilikama posebno zbog zakašnjavanja iz više ili manje opravdanih razloga, važno je teoretsko i praktično uključivanje što više svjetovnih vjernika u socialno-karitativno, kulturno i svako drugo područje, ali bilo koje djelovanje bit će uspješno koliko bude prožeto liturgijskim a osobito euharistijskim životom.

Martin Kirigin - koludar

prvc
kratl

mjes

život
tema

vinoj
pažn
zeml
svoje
je vi
mnog

gajio
da bu